

Akış Deneyimi ve Varoluşsal Otantiklik Deneyimi İnanç Turizminde Deneyimlenebilir mi? Meryem Ana Evi'nde Hac İbadetine Katılanlara Yönelik Bir Araştırma (Can Flow Experience and Existential Authenticity Experience Be Experienced in Religious Tourism? A Research on Attending the Pilgrimage at the House of Virgin)

* Selma MEYDAN UYGUR ^a , Havva ÇIVGIN ^b

^a Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Tourism, Department of Tourism Management, Ankara /Türkiye

^b Dokuz Eylül University, Institute of Social Sciences, Department of Tourism Management, Izmir/Turkey

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 30.12.2023

Kabul Tarihi: 14.03.2024

Anahtar Kelimeler

Akış deneyimi

Varoluşsal otantiklik

Deneyimi

Meryem Ana Evi

Öz

Bu araştırmanın amacı, Meryem Ana Evi'ne giderek hacı olmuş Hristiyanların akış deneyimi ve varoluşsal otantiklik deneyimlerini anlamaktır. Araştırmada geçerliği artırmak için nitel araştırma yöntemlerinden görüşme, gözlem ve doküman analizi kullanılmıştır. Bu amaçla, 5 Hristiyan hacı ile detaylı bir şekilde telefonla görüşme yapılmıştır. Mevcut araştırmada görüşme sonuçlarından hareketle, katılımcıların çoğunluğu (K1, K3, K4, K5) için ritüel sırasında zaman algısının önemini yitirmesi, akış ve varoluşsal otantiklik deneyimlerini bir arada yaşadıklarını göstermektedir. Katılımcıların çoğunluğunun (K1, K3, K5) ritüele yoğun bir şekilde odaklanması, kendinden geçmesi, kendini her şeyden soyutlayıp akışa kapılması, akış ve varoluşsal otantiklik deneyimlerini bir arada yaşadıklarını kanıtlar niteliktedir. Mevcut araştırmada gözlem sonuçlarından hareketle, çoğu ziyaretçinin duygu seline kapılması ve dualara eşlik etmesi, bu iki deneyimi bir arada yaşadıklarını göstermektedir. Mevcut araştırmada doküman analizi sonuçlarından hareketle, akış ve varoluşsal otantiklik deneyiminin birbirine çok benzer özellikler taşıdığı ve iç içe geçmiş olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Mevcut araştırmada görüşme, gözlem ve doküman analizi sonucunda, inanç turizminde akış ve varoluşsal otantikliğin deneyimlenebileceği ortaya çıkmıştır.

Keywords

Flow experience

Existential authenticity experience

Virgin Mary's House

Makalenin Türü

Araştırma Makalesi

Abstract

The aim of this research is to understand the flow experience and existential authenticity experiences of Christians who went to the House of Virgin Mary and became pilgrims. To increase validity in the study, qualitative research methods such as interview, observation and document analysis were used. For this purpose, detailed telephone interviews were conducted with 5 Christian pilgrims. Interview results in the current study, the perception of time loses its importance during the ritual for the majority of the participants (P1, P3, P4, P5) shows that they experience flow and existential authenticity together. majority of the participants (P1, P3, P5) focused intensely on the ritual, became enraptured, isolated themselves from everything and got into the flow proves that they experienced flow and existential authenticity together. Based on the observation results in the current study, most visitors are overwhelmed with emotions and accompany prayers shows that they experience these two experiences together. Based on the results of the document analysis in the current research, it is concluded that the experience of flow and existential authenticity have very similar characteristics and are intertwined. In the current research, as a result of interviews, observations and document analysis, it has been revealed that flow and existential authenticity can be experienced in religious tourism.

* Sorumlu Yazar

E-posta: havvacivgin48@gmail.com (H. Çivgin)

DOI: 10.21325/jotags.2024.1380

GİRİŞ

Bireylerin turistik faaliyetler sırasında zamanın önemini yitirdiği, kendini çevresinden soyutladığı ve çevresinde olan bitenin farkında olmadığı akışa kapıldığı durumlar söz konusudur. Bu akış deneyimi, rekreatif etkinliklerde görülebildiği gibi günlük iş hayatında da kendini göstermektedir. İnanç turizmi kapsamında yer alan hac ibadetleri de hacıların mekân bazlı olarak söz konusu ibadete yükledikleri anlam dolayısıyla akışa kapılmalarını ve varoluşsal bir deneyim yaşamalarını sağlamaktadır. Bu anlamda dini vazifesini yerine getirmek üzere bilinçli bir şekilde hacı olma yolunda ilerleyen birinin tam motive olmuş halde söz konusu etkinliğe kapılıp gitmesi, benlik, mekân, varoluş konularını da yakından ilgilendirmektedir.

Akış deneyimiyle yakından ilişkili bir kavram olan varoluşsal otantiklik, eyleme dayalı olmakla birlikte bireyin kendini özgür hissetmesi, kendini bulması halini ifade etmektedir. Bu anlamda akış deneyimini andıran bu deneyimde de söz konusu eylemle bütünleşme, zamanın önemini yitirmesi, kendinden geçme hali söz konusudur. Bu ruh haline uygun olarak, hac ibadetinde de katılımcıların ibadete verdiği önem sebebiyle gerçekleştirilen etkinliklerde katılımcıların kendinden geçtiğini, zamanın nasıl geçtiğini anlamadığını, duygularını tarif edemediğini söylemek mümkündür.

Akış deneyimine ilişkin literatür incelendiğinde; yeni bir konu olduğu ve genellikle rekreasyon aktiviteleri (Wu & Liang, 2011; Tsaur vd., 2013; Ayazlar, 2015; Kaya vd., 2015; Cheng vd., 2016; Frochot vd., 2016; Albayrak & Çömen, 2018; Çeşmeci & Koçak, 2020; Metin & Düşmezkalender, 2022; Xiang vd., 2023), sanal gerçeklik (Akkuş & Akkuş, 2017; Huang vd., 2021), çevrimiçi satın alma (Nusair & Parsa, 2011; Sha rkey vd., 2012; Zhou, 2013), iş akış deneyimi (Yeşiltaş & Ekici, 2017; Müceldili vd., 2019; Güzel vd., 2020; Yeşiltaş & Andiç, 2021), müze deneyimi (Akkuş & Akkuş, 2017), dini etkinlikler (Yetim vd., 2020) kapsamında incelendiği görülmektedir.

Literatürde varoluşsal otantikliğe dair hacıların dini motifle kutsal mekâna gitmesinin coğrafik, yer temelli (Rickly-Boyd, 2013) ele alınabileceği ifade edilmiş ve farklı bir bakış sunulmuştur. Buradan hareketle, hac ibadetinin “Anlatılmaz yaşanır.” cümlesine karşılık gelen varoluşsal otantiklik kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür. Hac ibadeti sırasında bireylerin akışa kapılma ve kendinden geçme durumlarının akış ve varoluşsal otantiklik deneyimini incelemek için oldukça uygun bir etkinlik olduğu düşünülmektedir.

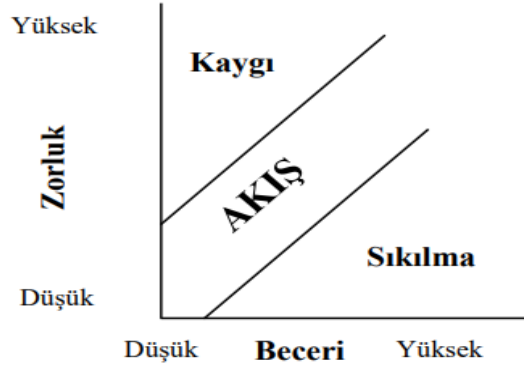
Alanyazında, otantiklik ve akış deneyimi bir arada incelenmiştir (Zhang vd., 2019; Yang vd., 2023); ancak akış deneyimi ve varoluşsal otantiklik deneyimleri dini etkinlikler kapsamında ele alınmamıştır. Bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak, Efes’te bulunan Meryem Ana Evi’ne giderek hacı olmuş Hristiyanların akış deneyimi ve varoluşsal otantiklik deneyimleri araştırılmaktadır. Ayrıca, akış deneyiminden hareketle akış teorisine dayanarak ilgili literatüre katkı sunmak amaçlanmaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Turizmde Akış Deneyimi

Akış deneyimi kavramına ilk kez 1975 yılında Csikszentmihalyi’nin “Beyond Boredom and Anxiety” adlı eserinde değinilmiştir. Akış deneyimi, kişinin yapmakta olduğu eyleme dikkatini toplayarak yoğun bir şekilde odaklanması ve o esnada yaptığı eylemin dışındaki her şeyden kendini soyutlaması (Csikszentmihalyi, 1990) kişinin kendini tamamen bir aktiviteye kaptırması ve bundan yoğun bir şekilde keyif alması durumu (Bakker, 2008) ve öz-bilinç kaybı (Demirgüneş & Avcılar, 2017) olarak tanımlanmaktadır.

Akış sürecinde birey, herhangi bir kazanç sağlama kaygısı olmadan, yalnızca o etkinliğe odaklanmaktadır (Nakamura & Csikszentmihalyi, 2005). Diğer bir ifadeyle kişi akışı yaşadığında, tüm dikkatini yaptığı aktiviteye vermektedir (Noort vd.,2012). Akış, bireyin amaçlarını gerçekleştirmek için dikkatini bütünüyle yaşadığı deneyime vermesini ve bu deneyimden mutluluk duymasını ifade etmektedir (Csikszentmihalyi, 1990). Akış yaşayan birey, bir deneyimin içinde kaybolup gitmekte ve yaşadığı deneyim dışında hiçbir şey düşünmemektedir (Alba & Williams, 2013).

Şekil 1. Akış Deneyimi Modeli

Kaynak: (Novak vd., 1997)

Şekil 1’de görülen akış deneyimi modeline göre, aktivitenin gerçekleşmesi için bireyin becerileri yeterli değilse “kaygı” hali, eğer fazlasıyla yeterli ise “sıkılma” hali meydana gelmektedir (Csikszentmihalyi, 1977). Yüksek ve düşük düzeylerde yeteri kadar zorluk ve beceri söz konusu olduğunda da “akış” deneyimi yaşanmaktadır (Novak vd., 1997).

Csikszentmihalyi (1975), dağcılık, satranç, dans, müzik ve basketbol gibi ototelik (kişinin kendine yönelik) aktivitelere katılan bazı kişilerle yüz yüze görüşmeler ve anketlerle bu aktivitelere katılmalarındaki motivasyonlarını, onları nelerin eğlendirip kendinden geçirdiğini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Teorinin temellerini oluşturan bu araştırma neticesinde, aktivitelere katılan deneyim yoğunluğunun kişiden kişiye değiştiği ve kişilerin bu faaliyetlere günlük hayatta karşılaşılan deneyimlerden çok daha farklı oldukları için katıldıkları tespit edilmiştir (Csikszentmihalyi, 1975).

Nitekim Csikszentmihalyi akış algısını; oyun, spor ve etkinliklerde eşi görülmemiş bir unsur olarak öne sürmektedir. Bireyin etkinlik veya oyuna kendini kaptırması, zaman algısını kaybetmesi, çevresini unutması ile farklı bir varoluş dünyasını keşfetmesidir. Kavram, bir iş üzerine tüm dikkatin verilmesi ile yoğun çalışma anlarını kapsayacağı gibi genellikle spor, etkinlik ve oyun esnasında etkisini göstermektedir (Csikszentmihalyi, 2017).

Akış spor yapma, kitap okuma ya da film izleme gibi (Noort vd., 2012) çeşitli durumlarda deneyimlenen bireysel bir durumdur ve bu nedenle araştırmacılar akışın sezgisel ve deneyimsel bir şey olduğunu düşünmektedir (Hoffman ve Novak, 2009). Akış deneyimi sadece spor, sanat ve boş zaman etkinliklerinde değil, aynı zamanda iş başındayken de deneyimlenebilmektedir (Csikszentmihalyi, 1997). Hangi etkinlik olursa olsun, bireyler akış deneyimini yaşadıklarında, diğer zamanlara nazaran daha olumlu duygulara sahip olduklarını belirtmektedir (Csikszentmihalyi, 2005).

Turizm alanında da akış deneyiminin yaşanması mümkün olmaktadır. Jones vd.(2000)’e göre macera etkinlikleri turistlerin akış deneyimi yaşamasını sağlamakta bir diğer deyişle akış deneyimi turistlerin bu tür etkinliklere yönelmesinde güdüleyici bir unsur olmaktadır. Fave vd. (2003)’ne göre (özellikle macera turizmi alanında) açık hava etkinlikleri, turistlerin akış deneyimi yaşamasında etkilidir. Pomfret (2006) ise dağ tırmanışı gerçekleştiren turistlerin akış deneyimi yaşadığını, Wu ve Liang (2011) rafting etkinliğine katılan turistlerin akış deneyimi yaşadığını ifade etmiştir. Coffey ve Csikszentmihalyi (2016) turistler tarafından da akış deneyiminin yaşanabileceğini söylemişlerdir. Yetim vd. (2020) akış deneyiminin dini etkinliklere katılımı da gerçekleştirebileceğini göstermiştir.

Turizmde Otantiklik

Fransızca’dan Türkçe’ye geçen otantik kelimesi eskiden beri sahip olduğu özellikleri koruyan, özgün, gerçek veya aslını yansıtan, orijinal, mevsuk (TDK, 2018) şeklinde tanımlanmaktadır. Türk Dil Kurumu’nun tanımı dışında literatüre bakıldığında otantikliğe dair farklı tanımlar görmek mümkündür: Örneğin Heitmann (2011) otantikliği “öz, saf, gerçek olan, yapılışından beri herhangi bir değişime ve müdahaleye uğramamış obje”, Sedmak ve Mihalic (2008) otantikliği “turizmin gelişmesinden önce mevcut olan özelliklerini koruyan, tamamen yöreye özgü olan ve endüstriyel amaçları göz önünde bulundurmadan üretilen mutfak, soyut miras, bozulmamış çevre gibi cazibe merkezlerinin çekicilikleri”, Fine (2003) ise otantikliği “samimilik, saflık ve orijinal olma” şeklinde tanımlamıştır.

Modern çağda insanlar, sağlıklarını daha fazla önemsemekte gündelik yaşamın monoton eylemlerinden ve standart seyahat aktivitelerinden farklı daha bireysel ve özgün aktiviteler peşinde koşmaktadır. Batı toplumlarında sanayileşme ve seyahatlerde gelişmelerin görülmesiyle birlikte otantik bölgelere ziyaretlerin arttığı bir gerçektir (Nulty, 2004). Artık turistler, seyahat edecekleri destinasyonda bireysel ilgi alanlarını dikkate almakta ve bireysel deneyimler peşinde koşmaktadır. Bu noktada, otantikliğin değerlendirilmesinde ziyaret edilen nesnelerin otantik olup olmamasına karar veren tek mercinin uzman ve yetkililerin görüşleri olduğu düşünülmemelidir. Çünkü turistler seyahat sırasında aktif katılımında bulunduğu için otantikliğin değerlendirilmesinde onların da görüşleri dikkate alınmaktadır. Bu sebeple otantiklik kavramı nesneden özneye, etikten emik bakış açısına doğru bir değişim göstermektedir (Cohen ve Cohen, 2012).

Otantikliğin sınıflandırılması konusunda Wang (1999) kavramın kesin temelini oturtulmadığını ifade etmiştir. Bu soruna çözüm olarak otantikliğin boyutlarını nesneye dayalı ve aktiviteye dayalı olmak üzere iki şekilde sınıflandırmıştır. Nesneye dayalı otantiklik; nesnel ve yapısal otantiklik boyutunu kapsamaktayken, aktiviteye dayalı otantiklik; varoluşsal otantiklik boyutunu oluşturmaktadır. Önceleri sadece nesneye dayalı otantiklik kullanılmaktayken Wang (1999) bunun eksik kaldığını ve turistlerin kendi benliğini bulduğu ruh halinin de (varoluşsal otantiklik) eklenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 1. Turist Deneyiminde Otantiklik Türleri

Nesneye Dayalı Otantiklik
Nesnel otantiklik , ziyaretçinin hakiki nesneye dair sahip olduğu bilgi ile yaşadığı deneyimdeki bilginin uyumlu olmasına dayanan otantiklik türüdür. Örneğin, müzelerde sergilenen eserler, otantik olarak algılanmaktadır, çünkü kişinin önceden orijinal nesne ile ilgili bilgisi vardır ve ziyaret esnasında daha önceden edinilen bilgi ile deneyimin uyuşması gerekmektedir. Kısacası nesnel otantiklik, aslında kişinin bilgi durumu ile bağlantılıdır.
Yapısal otantiklik , ziyaret edilen nesnenin objektif kriterlerle ölçülebilmesi ile değil, sosyal yorumların farklılaşması ile oluşan otantiklik türüdür. Destinasyondaki mevcut çekicilikler, belli bakış açısı veya inanca dayalı olduğundan dolayı otantik gibi görünmektedir. Herhangi bir kişinin hayalinin, algısının veya çekicilikten beklentisinin de bir yansıması olabilmektedir.

Tablo 1. Turist Deneyiminde Otantiklik Türleri (devamı)

Aktivitelere Dayalı Otantiklik
Varoluşsal otantiklik , turistik faaliyetleri aktif bir şekilde deneyimleyerek oluşan, potansiyel bir varoluş durumudur. Buradaki varoluşsal deneyim, deneyim sırasında yaşananların psikolojik olarak hissedilmesini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle varoluşsal otantiklik, ziyaret sırasında edinilen deneyimlerde kişinin kendini bulduğunu hissettiği andır. Otantik anlamda keyifli vakit geçirme, kişinin etkinliklerde kendini özgür hissetme hali olarak da ifade edilmektedir.

Kaynak: (Wang, 1999: 35)

Otantikliğin tarihsel gelişiminde “varoluşsal otantiklik”, turizm faaliyetlerinde aktif bir şekilde yer almayı diğer bir ifadeyle potansiyel bir varoluş durumunu ifade etmektedir (Wang, 1999). Varoluşsal otantiklik, deneyim odaklıdır, bireysel katılım gerektirir, kalıcı değil tersine geçici deneyimi ifade etmektedir (Reisinger ve Steiner, 2006). Ziyaretçilerin aktif bir şekilde edindiği deneyimler ile deneyim sırasında yaşananları hissetmesidir. Otantik olarak iyi zaman geçirme, kişinin kendini özgür hissetme hali, ziyaret sırasında edinilen deneyimlerde kişinin kendini bulduğunu hissettiği ruh hali ile ilgili olmaktadır. Bu durumda ziyaretçilerin ne tür hisler yaşadığı bir tür varoluşsal otantiklik olarak kabul edilmektedir (Wang, 1999).

Varoluşsal otantikliğe dair farklı bir bakış, varoluşsal otantikliğin coğrafik, yer temelli ele alınabileceğidir (Rickly-Boyd, 2013). Örneğin Hristiyan hacıların dini motifle kutsal mekâna gitmesi, bu yeri ziyaret etmesi ve bu kutsal mekânda eylemlerde bulunması varoluşsal otantiklik kapsamında değerlendirilir. Burada hac faaliyeti belirli bir mekânda toplu bir halde yapılan eyleme vurgu yapmaktadır. Örneğin Müslümanlar, San Francisco’da varoluşsal otantikliği deneyimleyebilir; ancak bu durum Müslümanların Mekke’deki hac deneyimleri sırasında yaşadığı duygularla karşılaştırılmaz; çünkü Müslümanların kutsal mekânı Mekke’dir (Belhassen vd., 2008). Benzer şekilde Teksas Rönesans Festivali’nde karnaval atmosferi vardır, kostümler giyilir, günlük yaşamdan farklı olarak spontane davranılabilir, katılımcılar kendi benliklerini açığa vurabilir (Kim & Jamal, 2013). Dağa tırmanış da varoluşsal otantiklik kapsamında değerlendirilebilir. Toplu bir şekilde kampa gidilir, belli bir sürede doğada vakit geçirilir (Rickly-Boyd, 2012c). Yukarıda verilen örnekler varoluşsal otantiklik kapsamında değerlendirilmektedir; Rickly-Boyd (2013) bu örneklerin yer temelli (coğrafik açıdan) ele alındığını söyleyerek varoluşsal otantikliğe farklı bir bakış kazandırmıştır. Varoluşsal otantiklik ve akış deneyimine ilişkin literatür incelendiğinde, akış deneyimi ve varoluşsal otantikliğin birçok ortak özelliğinin bulunduğunu söylemek mümkündür:

Tablo 2. Akış Deneyimi ve Varoluşsal Otantikliğin Benzer ve Farklı Yönleri

AKIŞ DENEYİMİ	VAROLUŞSAL OTANTİKLİK	
Aktivite temellidir.	Aktivite temellidir.	+
Aktivite ile bütünleşme söz konusudur.	Aktivite ile bütünleşme söz konusudur.	+
Öz bilinç kaybı yaşanır.	Öz bilinç kaybı yaşanır.	+
Soyutlanma söz konusudur.	Soyutlanma söz konusudur.	+
Zaman kavramı önemini yitirir.	Zaman kavramı önemini yitirir.	+
Deneyim yoğunluğu kişiden kişiye değişir.	Deneyim yoğunluğu kişiden kişiye değişir.	+
Bireyin kendini unutma durumu (kendinden geçmesi durumu) söz konusudur.	Bireyin kendini bulduğu ruh hali, kendini kaybettiği ruh halidir.	+
Eylem sonrası zevk, doyum hissedilir.	Eylem sonrası zevk, doyum hissedilir.	+
Tekrar tekrar yaşanabilir.	Anlıktır.	-

Kaynak: İlgili literatüre dayanılarak yazarlar tarafından düzenlenmiştir.

Tablo 2’de görüldüğü üzere ilgili literatürde akış deneyiminin tekrar tekrar yaşanabileceği ifade edilirken (Chen vd., 2000); varoluşsal deneyimin anlık yaşanacağı, tekrar bu ruh halinin bulunamayacağı (Wang, 1999) vurgulanmaktadır.

İnanç Turizmi

İnsanın yaradılışıyla birlikte bir dine inanma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Her dinin gereği çerçevesinde o dine inanlar çeşitli kutsal merkezlerde bir araya gelerek ibadet etmektedir (Kızılkaya, 2013). Bu bağlamda her dinde, o dine tabi insanların ziyarette bulunduğu “Mukaddes yerler” bulunmaktadır (Küçük, 2013). Çoğu din için hac manevi bir temizlenme, selamet ve bir tapınma biçimi şeklinde kabul edilirken, Müslümanlar ve Yahudiler için koşula bağlı zorunlu bir görevdir (Usta, 2015).

Din ve inanç; günlük yaşamda insanların giyim kuşamlarından, yeme-içme alışkanlıklarına ve hatta sosyal ilişkilerine kadar birçok davranış üzerinde etkin rol oynamaktadır (Poria, Butler ve Airey, 2003). Kutsal yerler, bir toplumun dinî hayatının merkezi olan, insan hayatına yön veren ve anlam kazandıran yerlerdir. Kişinin dini inancı nasıl olursa olsun insanın yaradılışı kutsal yerlere ihtiyaç duymuştur. İnsan bu duyguyu mabedde herhangi bir yerde olduğundan daha yoğun hisseder. Çünkü kutsal yerler ilahi âlemle dünyevi âlemin kesiştiği, Tanrı ile insanın bir nevi bulunduğu ve kişinin kendisini huzurda hissettiği yerlerdir (Erbaş, 2002).

İnanç turizmi, “İnsanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışında inanç çekim merkezlerine dini inançlarını tatmin etmek maksadıyla yaptıkları ve bu seyahatleri sırasında genellikle turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünüdür.” Şeklinde tanımlanmıştır (Şahiner, 2012).

İnanç ile turizm arasındaki ilişki dini motivasyon yoğunluk derecesine göre kavramlaştırılabilir. Bazı insanlar kutsal hac, inanç ve dini görevlerin yerine getirilmesi için inanç turizmine katılırken, bazı insanlar ise kişisel veya manevi ihtiyaçlarını karşılamak için inanç turizm hareketine katılırlar. İnanç turizmine katılanların bazıları turistten çok hacı olurken diğer kısım ise hacıdan çok turist olabilir (Sharpley & Sundaram, 2005).

Geleneksel hac turizminde meydana gelen değişimler sonucunda camiler, tapınaklar, kiliseler gibi ibadet alanlarına olan ilgi artmıştır ve bu alanlar birer turizm çekiciliği haline gelmiştir. Bu alanlara turizm amacı ile yapılan ziyaretler hac yolculuğu olarak görülmemelidir (Timothy & Olsen, 2006).

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme, gözlem ve döküman analizi kullanılmıştır. Görüşme, araştırmaya katılan bireylerin belli bir konudaki duygu ve düşüncelerini anlatma etkinliğidir (Yıldırım & Şimşek, 2008). Görüşme yönteminde amaç, katılımcıların konuya ilişkin edinmiş oldukları tecrübeleri ve ilgili konuyu nasıl algıladıklarını anlamaya çalışmaktır (Seidman, 2006). Gözlem, incelenmek istenen konu hakkında insanları, nesneleri ve olayları sistematik bir şekilde gözlemleyerek teşhis ve not etme sürecidir. Bu veri toplama yöntemi, özellikle doğal çevrede birey davranışlarının yorumlanmasında ve konunun bir bütün olarak algılanmasında önemli bir rol oynamaktadır (Mulhall, 2003). Araştırmada incelenen söz konusu konuyla ilgili olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri toplanmasına döküman incelemesi denilmektedir. Bu yöntemle pek çok araştırmacı, zaman ve kaynak tasarrufu sağlamış olmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2008).

Görüşmeler 19 Ağustos-9 Eylül 2022 tarihleri arasında telefon üzerinden gerçekleştirilmiştir. Hristiyanlar için kutsal gün olan 15 Ağustos Meryem Ana'nın Göğe Alınma Günü'nde Meryem Ana Evi'nde tüm gün gözlem yapılmış ve fotoğraf ve video çekilmiş, notlar alınmıştır. Döküman analizi için söz konusu değişkenler ve araştırma alanı hakkında detaylı inceleme yapılmıştır. Bunun için yazılı belgeler, raporlar, görsel materyaller gibi belgeler

kullanılmıştır (Merriam, 1998). Söz konusu değişkenler ve araştırma alanı 4- 28 Ağustos tarihleri arasında Google Scholar, Web of Science, Scopus, YÖK, e-kitaplar, ilgili resmi sitelerde “inanç turizmi”, “dini etkinlikler”, “Meryem Ana Evi”, “Meryem Ana’nın Göğes Alınma Günü” kelimeleriyle taranmıştır.

Araştırmanın Yapıldığı Yere İlişkin Bilgiler

Meryem Ana Evi ve Meryem Ana’nın Göğes Alınma Günü

İslâm’da “ıffet” simgesi olarak tasavvur edilen Hz. Meryem, Ortodokslukta “Teotokos”, “Tanrı Doğuran/Annesi” kabul edilmekte ve “Anne” motifiyle özdeşleştirilmektedir. Meryem, tüm insanlığın annesi olarak Ortodokslarda “Meryem Ana” vasfıyla kendisine yer bulmuştur (Guiley, 2001). Ölümü ise Hristiyanlara göre bir uykudur. Bu sebeple Meryem’in ölümü, ölümün mecazî bir yansıması olarak “Meryem’in Uykusu/Uyuması” şeklinde isimlendirilmektedir (Küçük & Arslan, 2017).

İsa Mesih’in çarmıha gerilmesi ile birlikte Meryem Ana için hayat, ıstıraba dönüşmeye başlamıştır. Evladını kaybeden ve onun acısını yaşayan Meryem Ana, İsa’nın boş mezarı başında kendisine dönmesini hatta ondan kendisini de yanına almasını istemiştir (Canverdi, 2005). Meryem’in ölme arzusuna, isteğine karşılık Tanrı, meleklerini göndermiştir. Bunun üzerine Gabriel (veya ismi bilinmeyen bir melek), Meryem’e görünerek, üç gün içerisinde cennette oğluna kavuşacağını müjdelemiş ve bu süre zarfında melek, ona tekrar görünerek hazırlıklarını tamamlamasını istemiş ve o da, ölümü ile ilgili tüm hazırlıklarını tamamlamıştır. Meleğin Meryem’e görünmesinden (üç saat) sonra Meryem havarilerle birlikte evde dua ederken, yüksek sesler duyulmuş, büyük bir gök gürültüsü olmuş, fırtına kopmuş, sağanak halinde yağmur yağmış ve deprem olmuştur. Havariler, ilahiler eşliğinde Meryem’in cesedini Zeytin Dağı yakınındaki bir vadiye götürmüşlerdir (Harman, 2004).

Meryem’in daha öncesinde belirlenmiş olan yere defnedilmesiyle birlikte havariler üç gün mezarın başında beklerler. Üçüncü günün sonunda mezar açıldığında içinde mezar eşyaları dışında bir şey bulamazlar. Çünkü inanışa göre melekler, Meryem’in cesedini cennete götürmüşlerdir. Bir rivayete göre de Meryem’in mezara defnedilmesinden sonra İsa, havarilerine Meryem’i beraberinde cennete götürmesini ister. Meleklerin de şarkılar ve ilahiler eşliğinde Meryem’in bedenini ve ruhunu göğes çıkardıklarına inanılmaktadır. Dolayısıyla ikonografide Meryem’in ölümü, “Meryem’in Göğes/Cennete Alınması” ikonası ile birlikte konu edilebilmektedir (Smith, 2011).

Resim 1. Meryem Ana Evi

Rivayete göre Alman Rahibe A. Katherina Emerich'in rüyasında Meryem Ana'nın son günlerini yaşadığı yer olarak Bülbül Dağı'ndaki yeri görmesi ve yakınlarına tarif etmesi sonucu keşfedilen ve gün yüzüne çıkarılan kutsal yer, başta Katolik mezhebinde olanlar ve diğer tüm dinlerden kişiler için merak konusu olmuştur. İsa'nın ölümüyle Aziz John ile Meryem Ana'nın yola çıkıp bu yere geldikleri söylenmiştir (Türkoğlu, 1999). Dolayısıyla, Hristiyanlar tarafından kutsal kabul edilen bu yer, Papa VI. Paolo'nun 1967'deki resmi ziyaretinden sonra tüm dinler tarafından kutsal kabul edilen bir merkez haline dönüşmüştür (Kültür Portalı, 2018).

Resim 2. Meryem'in Göğe Yükselişi Günü'ne Katılan Ziyaretçiler

Dini açıdan oldukça önemli bir yer olan Meryem Ana Evi, sadece Meryem ve Aziz John'un yaşadığı alan olmanın dışında Aziz Jean'ın İncil'in büyük kısmını yazdığı yer olma özelliğine de sahiptir (Türkoğlu, 1999). Bu sebeple buraya yapılan ziyaretlerin dini motivasyon yönü oldukça kuvvetlidir. Nitekim her yıl Ağustos ayının on beşinci günü (Meryem'in Göğe Yükselişi) kutsal sayılarak dünyanın dört bir yanından gelen ziyaretçilerin gelip hacı olma ritüellerini gerçekleştirdikleri bir merkezdir. Yapılan ayinler yalnızca Hristiyanlar tarafından değil, farklı inanışlara sahip turistler tarafından da rağbet görmektedir (Bideci, 2018).

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evreni, Meryem Ana Evi'ne giderek hacı olmuş Hristiyanlardan oluşmaktadır. Örneklem belirleme yöntemi olarak tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmış; gönüllü 5 turist ile derinlemesine telefonla görüşme yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada geçerliği artırmak için veri üçgenlemesi (görüşme, gözlem, doküman analizi) yapılmıştır. Gönüllü 5 Hristiyan hacı ile detaylı bir şekilde telefonla görüşme yapılmıştır. Yüz yüze görüşme yapılamamasının sebebi, 15 Ağustos'ta mekânın oldukça kalabalık olması ve hacıların tören sonrası hızlıca Meryem Ana Evi'nden ayrılmasıdır. Örneklemenin yetersiz olduğu düşünülse de görüşmelerde çok sayıda katılımcıya ulaşma çabası sıklıkla yapılan bir hatadır (Creswell, 2002). Görüşmelerde sayıdan ziyade nitelik önem arz etmektedir ve bazen tek bir katılımcıdan bile araştırma probleminin çözümü için gerekli veri sağlanabilir (Patton, 1990; Merriam, 1998; Teddlie & Yu, 2007). Katılımcılara demografik sorular dahil olmak üzere 28 soru yöneltilmiştir ve görüşme soruları, yazarlardan tarafından aynı zamanda ilgili literatüre dayanılarak (Bideci, 2018; Küçük & Arslan, 2018) oluşturulmuştur.

Görüşme sorularında “Bu ibadeti günlük hayattaki ibadetten farklı kılan nedir?” ve “Bu ibadeti yerine getirmek sizde ne ölçüde “tamamlanmış” olma duygusu yaratıyor?” soruları varoluşsal otantiklik deneyimi için sorulmuştur.

“Ayin sırasında hissettiklerinizi günlük ibadetlerinizde de hissediyor musunuz?”, “Ayin sırasında “Kendimi kaybettiğim, kendimi bulduğum, asla unutamam” diyebileceğiniz bir anınız var mı? Bu duyguyu günlük hayatınızda yaşamış mıydınız? Kısaca bahseder misiniz?”, “Ayin sırasında kendinizi her şeyden soyutlayıp ayine yoğun bir şekilde odaklanıp akışa kapıldığınız, kendinizden geçtiğiniz oldu mu?”, “Ayin sırasında zaman algısı önemini kaybediyor mu?”, “Ayin sırasında sizi en çok etkileyen olay nedir? Kısaca bahsedebilir misiniz?” ve “Bu kutsal ayine katılmak size ne hissettirdi? Kısaca bahsedebilir misiniz?” soruları varoluşsal otantiklik ve akış deneyimi için sorulmuştur.

15 Ağustos Meryem Ana’nın Göğe Alınma Günü’nde Meryem Ana Evi’ne hac ziyareti amacıyla gelen tüm ziyaretçilere yönelik gözlem yapılmıştır. Akış deneyimi ve varoluşsal otantikliği anlayabilmek adına derinlemesine bilgi sahibi olmak amaçlanmıştır (Di CiccoBloom & Crabtree, 2006). Bu sebeple, mümkün olan kaynaklar taranmış ve doküman analizine ilişkin bulgular paylaşılmıştır. Görüşme soruları için etik kurul onayı alınmış, görüşme ve gözlem için de yetkili kurumlardan ve kişilerden izin alınarak süreç yönetilmiştir.

Bulgular

Gözlem Yöntemi İle Elde Edilen Bulgular

Hristiyanlar için kutsal gün olan 15 Ağustos Meryem Ana’nın Göğe Alınma Günü’nde Meryem Ana Evi’ne hac ziyareti amacıyla gelen tüm ziyaretçilere yönelik tüm gün gözlem yapılmış ve fotoğraf ve video çekilmiş, notlar alınmıştır. Gözlem sırasında Meryem Ana Evi’ne giren katılımcıların önce Hz. Meryem’i selamladıkları, diz çökerek ya da ellerini açarak dua ettikleri görülmüştür. Kimi katılımcılar duygu seline kapılmış, ağlayarak kapıdan çıkmıştır. Katılımcıların sol tarafta mum yakıp ellerini açarak uzun süre dua ettikleri görülmüştür.

Resim 3. Mum Yakılan Alan

Diğer katılımcılardan farklı olarak orta yaşlı bir kadın şifa bulmak amacıyla evin girişindeki yaşlı ağaca dirseğini ve elini değdirmiş ardından yüzüne sürmüştür. Bir katılımcının Meryem Ana Evi’nde dua ettikten sonra çıkıştaki mozaği andıran küçük Meryem Ana çerçevesine el sürdüğü görülmüştür. Genç bir katılımcı evin girişine çöp attığı sırada kalabalık tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

Resim 4. Meryem Ana Evi Girişindeki Ağaç

Meryem Ana Evi'nin girişinde sessiz olunması ve kıyafet konusunda dikkatli olunması gerektiğine dair uyarı bulunmasına rağmen birkaç katılımcının bu kurala uygun davranmadığı gözlenmiştir.

Resim 5. Girişteki Uyarı

Evin bir alt tarafında ziyaretçilerin dileklerini astığı bir bölüm bulunmaktadır. Burada dileklerin kâğıda yazılıp peçeteyle ya da ambalajlarla birbirine bağlandığı, duvara sıkıştırıldığı görülmüştür. Bu bölümde kimilerinin fotoğraf astığı da görülmüştür.

Resim 6. Dilek Bağlama Yeri

Tören için ayrılan alanın oldukça küçük olduğu söylenebilir. Törenin başlamasıyla kapının kapatıldığı, sınırlı sayıda katılımcının içeri alındığı ve içeri alınamayan katılımcılar ayrılan alan dışından dualara eşlik etmiştir. Tören sırasında katılımcıların fotoğraf ve video çektiği, dualara eşlik ettikleri gözlemlenmiştir.

Resim 7. Törenin Yapıldığı Alan

15 Ağustos Meryem Ana'nın Göğe Alınma Günü'nde Meryem Ana Evi'nde tüm gün yapılan gözlem sonucunda, ziyaretçilerin gerektiği şekilde ibadetlerini yaptıkları görülmüştür. Tören sırasında çoğu ziyaretçi kendini çevreden soyutlamış ve eylemle bütünleşmiştir. Akış ve varoluşsal otantiklik deneyimi kapsamında değerlendirmek gerekirse, çoğu ziyaretçinin duygu seline kapılması ve dualara eşlik etmesinden hareketle bu deneyimi yaşadıkları gözlemlenmiştir.

Görüşme Yöntemine İlişkin Elde Edilen Bulgular

Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Meryem Ana Evi'ne giderek hacı olmuş Hristiyan katılımcıların çoğunluğunun kadın ve 21-30 yaş arasında bireyler olduğu, evli oldukları, çoğunluğun lisans ve lisansüstü düzeyinde eğitim aldığı ve çoğunluğun Polonya'da yaşadığı görülmüştür. Tablo 3'te katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler görülmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Düzeyi	Yaşadığı Şehir
K1	Erkek	51-60	Evli	Lise	Varşova
K2	Kadın	21-30	Bekâr	Lisans	Ostróda
K3	Kadın	21-30	Evli	Lisansüstü	İzmir
K4	Kadın	21-30	Bekâr	Lisans	Varşova
K5	Kadın	61 yaş ve üzeri	Evli	Lisansüstü	Londra

Üç katılımcının Efes'i ziyaret şeklinin günübirlik değil, konaklamalı olduğu; dört katılımcının Meryem Ana Evi'ni hac amacıyla ilk kez ziyaret ettiği; üç katılımcının manevi tatmine ulaşmak amacıyla hacı olduğu; üç katılımcının arkadaş tavsiyesiyle Efes'teki Meryem Ana Evi'ni öğrendiği ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların Akış ve Varoluşsal Otantiklik Deneyimine İlişkin Bulgular

Hristiyan katılımcılara Meryem Ana'yı ziyaret etmekteki esas amaçları sorulduğunda; K1 Birçok Hristiyanın önemli bayramına ortak dua etmek. K2 ise Ritüeli deneyimlemek ve Tanrı ile olan ilişkimi genişletmek. K3 Bir Hristiyan olarak dinimi daha iyi bilmek istiyorum ve Meryem'in Evi'ne gitmek manevi bir rahatlama için güzel bir deneyim ve aynı zamanda Hristiyanlar olmasa bile insanları ona daha yakın hissettiriyor. K4 Meryem'in daha önce nasıl yaşadığını, orada olduğunu nasıl bildiğimizi, hayatın onu nasıl değiştirdiğini hayal edebileceğim, ama Meryem'in hala bizimle olduğu bir şey olmadığını görebilmek. K5 Burası kutsal bir yer, bu yüzden orada bulundum. cevaplarını vermişlerdir.

Meryem Ana Evi'ni katılımcılar için özel kılan sebep sorulduğunda; K1 Meryem'in son anlarını burada geçirdiği ve öldüğü yer burasıydı. Burada John müjdeyi yazdı. K2 Tarihsel değeri...K3 Meryem Ana'nın tüm Katoliklerin annesi olması ve ayrıca Hristiyanlar için en önemli olan İsa'nın annesi olması nedeniyle burayı özel bir yer olarak görüyorum. Bir de önemli olan buranın nasıl kurulduğu ve yıllar sonra ne kadar güzel görüldüğü. İlk başta her yerden çok uzak gibi görünüyor ama yaşamak için gerekli her şey var, bu yüzden buna biraz Tanrı'nın yardımcı olduğunu hissediyorum. K4 Bu özel yer çünkü duyguyu hissedebiliyordunuz ve bu ritüelin bir parçasıydınız. K5 Benim için Tanrı'ya daha yakın olmak demektir. şeklinde cevap vermişlerdir.

Bu ibadeti günlük hayattaki ibadetten farklı kılan nedir diye sorulduğunda; K1 Kutsal bir yerde dua ediyorum, K2 Meryem Ana Evi, bulunduğum hiçbir şapel gibi değil. K3 İbadet yolu. Günlük dua herhangi bir yerde olabilir, kutsal ayin ve Meryem Ana'da bu günü kutlamak için bir yer var. K4 Burası özel bir yer, çünkü biliyorsunuz ki burada, Meryem, Aziz John'la birlikteydi, bu özel bir şey, kiliselerde asla hissetmezsiniz, K5 Burada İsa'nın annesine daha bir yakındık cevaplarını vermişlerdir.

Ayin sırasında "Kendimi kaybettim, kendimi buldum, asla unutmayacağım" diyebileceğiniz bir anınız var mı? Bu duyguyu günlük hayatınızda yaşadınız mı? Kısaca açıklayabilir misiniz? Sorusuna; K1 Evet, böyle anları hissediyorum. Onları Meryem'in evinde daha güçlü hissettim. Bunu açıklayamam. K4 Evet, burayı asla unutmayacağım ve bir şeylerin değiştiğini söyleyebileceğimi sanmıyorum, ama kesinlikle harika deneyimdi ve en önemlisi, insanlara bu yeri gösterme ve onlara bundan bahsetme fırsatını bulduğum zamandı. K5 Bu zamanı asla unutmam. Hayır, çünkü burası gerçekten özel. K3 Kendime tüm sorunları, şüpheleri ve pişmanlıkları söyleyecek bir an bulduğumda tamamlanmış hissediyorum. Her ritüel bunun için bir vakittir, bu özel ritüel bizim için çok mutlu bir gün ve berekettir. K2 Hayır. cevaplarını vermişlerdir.

Bu ritüel size ne ölçüde “tamamlanmış” gibi hissettiriyor? Sorusuna; K1 Tamamen. Daha iyi ve daha akıllı bir insan olabileceğimi hissediyorum. K5 Evet benim için tamamlanmış demek çünkü burası kutsal yer demek. K4 Tamamen... İlk defa oraya gittiğimde ve evin içinde kolsuz Meryem Ana heykelini gördüğümde anladım ki o bir anne, bütün insanlara sarılmalı, inananlara sahip çıkmalı. K2 Hissetmedim. K3 Oradaki kitleye katılmakla tamamlanmış sayılmam. Maalesef imkânlar kısıtlı. cevaplarını vermişlerdir.

Bugün Meryem Ana’nın Göğse Alındığı (kutsal bir gün olması) gün olması size nasıl hissettiriyor? Sorusuna; K1 Ortak dua ederek ve şarkı söyleyerek iç temizlik, K2 Genel olarak insan enerjisindeki değişim, K3 Hristiyanlığın bir parçası olduğunu düşünüyorum. Ben Katoliğim, bu yüzden Meryem Ana bizim annemiz ve bu hiç ölmeyen ve doğrudan cennete oğlu İsa’nın yanında gelen Anne’nin güzel ve mutlu günü. K4 O zevki yaşadım, 15 Ağustos’ta oradaydım, o günden beri mekânın benim için özel bir anlamı var, daha kutsal, daha dokunaklı, K5 Hayalimi gerçekleştirdim. Gerçekten mutlu ve kutsanmış durumdayım. cevaplarını vermişlerdir.

Bu ritüel için maddi manevi ne gibi hazırlıklar yaptınız? Kısaca bahseder misiniz? Sorusuna; K1 Yeme ve içmede perhiz yaptım. Sabırlı ve anlayışlı olmaya çalıştım. K5 Bir mum aldım, bu ritüel için özel kıyafet aldım. Buraya arkadaşımın tavsiyesi ile geldim, bu yüzden biraz şok oldum ve bu gün için özel (manevi) bir şey yapamadım. K3 Kutsal ayine katılmak zorunludur. Kutsal günlerde çalışmak yasaktır. K2 ve K4 Hiçbir hazırlık yapmadım. cevaplarını vermişlerdir.

Bu ritüelden sonra tutumlarınızda ne gibi değişiklikler oldu? Sorusuna; K1 Daha sabırlı ve anlayışlı oldum. Başkalarına daha çok yardımcı oluyorum. K2 Hristiyanlık kültürünü biraz anlamama yardımcı oldu, böylece Tanrı’ya daha yakın olmaya çalışabilirim. K3 Rahatlama ve barış. Tanrı’ya yakın hissetmek güzeldir. K4 Kutsal yeri ziyaret ettiğime ve Meryem Ana’nın beni daha iyi tanıdığına ve gelecekte de bana yardımcı olacağına inanıyorum. K5 Görevimi yaptığımı hissediyorum, amacım buydu. Sıradan günlerimde iyi tavırlar sergilemeye çalışıyorum. cevaplarını vermişlerdir.

Bu ritüelden sonra her zaman yaptığınız eylemlerde daha fazla dikkat etmeniz gereken veya bu ritüele katıldıktan sonra toplumsal anlamda sorumlu olduğunuz konular var mı? Sorusuna; K3 Evet, güvenilir, barışçıl ve insanlara daha anlayışlı olmak. K5 İyi insan olmalıyım, öyle devam ediyorum. K1 Hayır. Özel bir şey yok. Tören sırasında olduğu kadar tören sonrasında da gerçek olmamız hepimize yeter. K2 ve K4 Hayır cevabını vermişlerdir. şeklinde cevap vermişlerdir.

Meryem Ana Evi’nden ayrıldığınızda ne hissettiniz? Sorusuna; K1 Görevini yerine getirmiş, arınmış ve mutlu. K2 İçimde oraya geri dönmem gerektiğine dair bir his vardı. K3 Tanrı’nın onu nasıl koruduğu ve orada nasıl yaşayabildiği beni çok etkiledi. Gerçekten kutsal bir yer... K4 İnanılmaz bir duygu, beklenmedik bir ritüel gibiydi, çünkü buranın kutsal bir yer olduğunu biliyordum. K5 Tamamen üzgün ve tamamlanmış, güçlenmiş gibi hissediyorum. şeklinde cevap vermişlerdir.

Bu ritüel sırasında sizi en çok etkileyen olay nedir? Kısaca açıklayabilir misiniz? Sorusuna; K1 Aileme vermek için sevgi, sağlık ve mutluluk kaynağından su aldım. K2 Bütün ritüel ilginçti, parmağımı bir şeye koyamıyorum. K3 Biz sadece Meryem Ana’ya dua eder ve onun Kraliçe Mary şarkısını söyleriz. K4 Hangi dine inanıyor olursanız olun, herkes aynı şekilde davranır ve buraya inanır. K5 Rahip efendimiz ile dua ettik. Onu burada yaşamının varlığını tarif edilemez bir şekilde hissederek kendimi durduramadım ve ağladım. cevaplarını vermişlerdir.

Bu kutsal ritüele katılmak size nasıl hissettirdi? Kısaca açıklayabilir misiniz? Sorusuna; K1 Bu mistik yer hakkındaki bilgileri başkalarına aktarmaya hazır, görevini yerine getirmiş ve tamamlanmış hissettim. K2 Ayin sırasında Tanrı ile yakın şaşırtıcı bir şekilde kendimi kutsanmış hissettim. K3 Ruhem temiz hissetmemi sağlıyor, gerçek olmadığını bilsem de kendimi Tanrı'ya daha yakın hissediyorum. Daha güçlü olduğuma inanıyorum. K4 Unutulmaz anlardı. Duygularımı diğer turistlerle paylaştım. K5 Bu ritüeli tamamladım. İyi ki buraya geldim diyebilirim. Önemli sorumluluklarımızın olduğunu hatırlıyorum. cevaplarını vermişlerdir.

Katılımcılara tören sırasında hissettiği duyguları günlük ibadetlerinde de hissedip hissetmediği sorulduğunda, katılımcıların çoğunluğu (K2, K3, K4) bu duyguyu günlük ibadetlerinde de hissettiği cevabını vermiştir. Katılımcıların hepsi hac ibadeti amacıyla gittikleri yerin beklentilerini karşıladığını düşünmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun (K1, K3, K5) ritüele yoğun bir şekilde odaklandığı, kendinden geçtiği ya da kendini her şeyden soyutlayıp akışa kapıldığı ortaya çıkmıştır. Katılımcıların çoğunluğu (K1, K3,K4,K5) bu tören için “Kendimi özgürce yaşayabildim”, “Oraya tekrar tekrar gitmekten keyif alırım” ifadelerini onaylamıştır. Katılımcıların çoğunluğu (K1, K3, K4, K5) için ritüel sırasında zaman algısı önemini yitirmiştir. Katılımcıların çoğunluğu (K1, K3, K5) bu kutsal gün için yerine getirmesi veya dikkat etmesi gereken belirli şeyler olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların bir kısmı (K3, K5) törenden sonra dini duygu ve davranışlarının değiştiğini bir kısmı (K2, K4) da herhangi bir değişiklik olmadığını söylemiştir.

Doküman Analizine İlişkin Elde Edilen Bulgular

Turizmde akış deneyimine ilişkin doküman analizi sonucunda akış deneyiminin; algılanan değer ve davranışsal niyet (Akgül ve Köroğlu, 2021), artırılmış gerçeklik (Akkuş ve Akkuş, 2017), turist deneyimi (Arslan Ayazlar, 2015), online satın alma davranışında genel erteleme, algılanan risk, online erteleme (Berk vd., 2021), tekrar ziyaret etme niyeti (Karaca & Köroğlu, 2018), tekrar ziyaret etme niyeti ve algılanan risk (Chen vd., 2017), psikolojik sözleşme (Cheng vd., 2016), algılanan değer ve destinasyon sadakati (Çeşmecici & Koçak, 2020), serbest zaman ilgilenimi (Demirel vd., 2022), sosyal yeterlik ve rekreasyonel katılım (Duman vd., 2022), merak ve keşfetme, durumsal içsel motivasyon (Emir & Yıldız, 2023), iş doyumu ve bütünleşme (Güzel vd., 2019), sanal gerçeklik seyahati (Huang vd., 2021), kaçış deneyimi (İşçi ve Güzel, 2019), memnuniyet ve tatil deneyimi (Karasakal, 2020), tüketici satın alma niyeti ve güven (Liu vd., 2022), dönüşümcü liderlik ve algılanan iş belirsizliği (Özcan, 2021), sanal turizm (Yang vd., 2022), sanat temelli turizm (Zhang vd., 2021) kavramlarıyla bağdaştırıldığı ortaya çıkmıştır.

Bunun yanında turizmde akış deneyimi giriş bölümünde bahsedildiği üzere genellikle rekreasyon aktiviteleri (Wu & Liang, 2011; Tsaur vd., 2013; Ayazlar, 2015; Kaya vd., 2015; Cheng vd., 2016; Frochot vd., 2016; Albayrak & Çömen, 2018; Çeşmecici & Koçak, 2020; Metin & Düşmezkalender, 2022; Xiang vd., 2023), sanal gerçeklik (Akkuş & Akkuş, 2017; Huang vd., 2021), çevrimiçi satın alma (Nusair & Parsa, 2011; Sharkey vd., 2012; Zhou, 2013), iş akış deneyimi (Yeşiltaş & Ekici, 2017; Müceldili vd., 2019; Güzel vd., 2020; Yeşiltaş & Andıç, 2021), müze (Akkuş & Akkuş, 2017), dini etkinlikler (Yetim vd., 2020) kapsamında incelenmiştir.

Turizmde varoluşsal otantiklik kavramının ise rekreasyon aktiviteleri (Kim & Jamal, 2007; Rickly-Boyd, 2012; Gillen, 2016), azınlık gruplar (Kaygalak Çelebi vd., 2020; Vorobjovas-Pinta & Hardy, 2021), dini etkinlikler (Belhassen vd., 2008) ile bağdaştırıldığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Yapılan doküman analizi sonucunda, Tablo 2’de de gösterildiği üzere akış deneyimi ve varoluşsal otantiklik deneyiminin birçok benzer yönü bulunmaktadır. Her iki deneyim de eylem temellidir ve bireylerin bir turizm faaliyetinde aktif bir şekilde yer almasını gerektirmektedir. Her iki deneyimde zaman kavramı önemini yitirmektedir. Bireyin kendisini dış dünyadan soyutlaması ve ilgili eylemde sarmalanma, kendinden geçme hali söz konusudur. Bu anlamda yapılan mevcut araştırma sonucunda, akış ve varoluşsal otantiklik deneyiminin birçok ortak yönü olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Farklılık gösterdikleri temel nokta ise eylemin kişi üzerinde bıraktığı duygunun tekrarlanıp tekrarlanmayacağı üzerinedir. Örneğin, gökyüzünde yemek yeme deneyiminin kişide bıraktığı etki tekrarlanıyorsa eğer bunu akış deneyimi kapsamında incelemek gerekmektedir. Ancak bu duygu anlık ve tekrar yaşanmıyorsa bunu varoluşsal otantiklik deneyimi kapsamında incelemek gerekmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmanın amacı, Meryem Ana Evi’ne giderek hacı olmuş Hristiyanların akış deneyimi ve varoluşsal otantiklik deneyimlerini anlamaktır. Akış deneyimi ve varoluşsal otantiklik deneyiminin inanç turizminde deneyimlenme durumunu araştırmak için Meryem Ana Evi’nde hacı olmuş kişilerle nitel bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme, gözlem ve doküman analizi kullanılmıştır.

Mevcut araştırmada görüşme sonuçlarından hareketle, katılımcıların tören sırasında hissettiği duyguları günlük ibadetlerinde de hissetmesi (K2, K3, K4) akış deneyimini yaşadıklarını göstermektedir. Katılımcıların çoğunluğu (K1, K3, K4, K5) için ritüel sırasında zaman algısının önemini yitirmesi, akış ve varoluşsal otantiklik deneyimlerini bir arada yaşadıklarını göstermektedir. Katılımcıların çoğunluğunun (K1, K3, K5) ritüele yoğun bir şekilde odaklanması, kendinden geçmesi ya da kendini her şeyden soyutlayıp akışa kapılması, akış ve varoluşsal otantiklik deneyimlerini bir arada yaşadıklarını kanıtlar niteliktedir.

Mevcut araştırmada gözlem sonuçlarından hareketle, ziyaretçilerin gerektiği şekilde ibadetlerini yaptıkları görülmüştür. Tören sırasında çoğu ziyaretçi kendini çevreden soyutlamış ve eylemle bütünleşmiştir. Akış ve varoluşsal otantiklik deneyimi kapsamında değerlendirmek gerekirse, çoğu ziyaretçinin duygu seline kapılması ve dualara eşlik etmesinden hareketle bu iki deneyimi bir arada yaşadıkları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Mevcut araştırmada doküman analizi sonuçlarından hareketle, akış ve varoluşsal otantiklik deneyiminin birbirine çok benzer özellikler taşıdığı ve iç içe geçmiş olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. İki deneyim, o duygunun anlık olması ve tekrarlanabiliyor olması bakımından farklılık göstermektedir. İki deneyimin birbirinden ayrıldığı temel noktanın bu olduğunu söylemek mümkündür. Mevcut araştırmada görüşme, gözlem ve doküman analizi sonucunda, inanç turizminde akış ve varoluşsal otantikliğin deneyimlenebileceği ortaya çıkmıştır.

Mevcut araştırma bulgularıyla benzer olarak, Bideci (2018)’nin araştırma bulgularında ziyaretçilerin büyük çoğunluğu Meryem Ana Evi’ni ilk defa ziyaret etmişlerdir. Bu çalışmada, hac gezilerinin turizm faaliyetlerine dâhil olan bir yapıya büründüğü ifade edilmiştir. Bu çalışmayla benzer olarak, dini bir merkezi ziyaret eden turistlerin, yaşadıkları deneyimlerin hem bireysel anlamda hem de ruhani anlamda farklılık gösterdiği söylenmiştir.

Mevcut araştırma bulgularından farklı olarak, Yetim vd. (2020), Ramazan etkinlikleri bağlamında nostalji eğilimi faktörlerini ortaya koyarak, bu faktörlerin katılım davranışları ve demografik özelliklere göre farklılaşma durumu ve akış deneyimi, etkinlik tatmini, boş zaman tatmini, yaşam tatmini ve mutluluk üzerindeki etkisini incelemiştir.

Mevcut araştırma bulgularından farklı olarak, nostalji eğilimi faktörlerinin akış deneyimi ve mutluluk üzerinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Gelecek çalışmalara yönelik olarak; coğrafik mekan ve özel ilgi turizmi ile akış deneyimi ve varoluşsal otantiklik deneyimi karma yöntemlerle her bir destinasyon özelinde kapsamlı bir şekilde araştırılabilir. Bunun yanında, akış ve varoluşsal otantiklik deneyimi ile unutulmaz deneyim, tekrar ziyaret ve başkalarına tavsiye etme isteği gibi birçok değişken ile ilişkisi de araştırılabilir. Ayrıca, aynı etkinliğe katılım göstermelerine rağmen diğer katılımcıların neden akış ve varoluşsal otantiklik deneyimini yaşayamadıkları araştırılabilir.

Literatürde otantikliğin alt boyutu olarak incelenen varoluşsal otantiklik, rekreasyon aktiviteleri, LGBT festivalleri, dini ibadetler gibi dar bir çerçevede sıkışıp kalmıştır. Daha spesifik olduğu düşünülen ve nadir yaşanan bu deneyimin uygulama alanı genişletilmelidir. Benzer şekilde bu alanda daha detaylı bilgi edinmeye yönelik yapılmış nitel araştırma oldukça sınırlıdır.

Hac ibadetindeki duygu yoğunluğunu anlayabilmek adına kesitsel araştırma yapılabilir. Katılımcıların akış ve varoluşsal deneyimini kıyaslamak için de hacca gitmeden önce ve gittikten sonra görüşmeler yapılarak yaşanan duygu yoğunluğu daha iyi anlaşılabilir.

Beyan

Makalenin tüm yazarlarının makale sürecine verdikleri katkı eşittir. Yazarların bildirmesi gereken herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırmanın etik ilkelere uygunluğunu sağlamak için Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Etik Komisyonu'ndan (E-11054618-302.08.01-252907) 28.02.2024 tarih ve 02 sayılı toplantısında onay alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Akgül, O. & Köroğlu, Ö. (2021). Rehberli turlarda algılanan değer, akış deneyimi ve davranışsal niyet ilişkisi: Canakkale Savaşları Gelibolu tarihi alanı örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 1200-1219.
- Akkuş, G. & Akkuş, Ç. (2017). Artırılmış gerçekliğin akış deneyimine etkisi: Hatay Arkeoloji Müzesi örneği. *Futourism*, 1387-1994.
- Alba, J. W. & Williams, E. F. (2013). Pleasure principles: A Review of research on hedonic consumption. *Journal of Consumer Psychology*, 23(1), 2-18.
- Arslan Ayazlar, R. (2015). Flow phenomenon as a tourist experience in paragliding: A qualitative research. *Procedia Economics and Finance*, 26, 792-799.
- Ayazlar, R. A. (2015). *Akış Deneyiminin Yamaç Paraşütü Deneyim Doyumu ve Yaşam Doyumuna Etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Bakker, A. B. (2008). The work-related flow inventory: Construction and initial validation of the WOLF. *Journal of Vocational Behavior*, 72(3), 400-414.
- Belhassen, Y., Caton, K. & Stewart, W. P. (2008). The search for authenticity in the pilgrim experience. *Annals of Tourism Research*. 35(3), 668-689.

- Berk, Ö., Altunışık, R. & Sarıkaya, N. (2021). Online satın alma davranışında genel erteleme, algılanan risk, akış deneyimi ve online ertelemenin rolüne ilişkin bir model testi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 24 (2), 485-498.
- Bideci, M. (2018). *Hac Turizmine Katılan Turistlerin Deneyimleri: Meryem Ana Evi Örneğinde Bir Ölçek Geliştirme Çalışması*, Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Chen, J. V., Htaik, S., Hiele, T. M. & Chen, C. (2017). Investigating international tourists' intention to revisit Myanmar based on need gratification, flow experience and perceived risk. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 18(1), 25-44.
- Cheng, T. M., Hung, S. H. & Chen, M. T. (2016). The influence of leisure involvement on flow experience during hiking activity: Using psychological commitment as a mediate variable. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 21(1), 1-19.
- Coffey, J. K. & Csikszentmihalyi, M. (2016). *Finding Flow as a Tourist: Using Optimal Experiences to Improve Health*. İçinde; M.K. Smith ve L. Puczko (Editörler) The Routledge Handbook of Health Tourism (ss. 79-88). Londra: Routledge Yayıncılık.
- Cohen, E. & Cohen, S. (2012). Authentication: Hot and cool. *Annals of Tourism Research*, 39(3), 1295-1314.
- Creswell, J. W. (2002). *Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative*. Prentice Hall Upper Saddle River, NJ.
- Csikszentmihalyi, M. (1975). *Beyond Boredom and Anxiety*. Jossey-Bass Publishers.
- Csikszentmihalyi, M. (1977). *Beyond Boredom and Anxiety*. San Francisco: JosseyBass'den aktaran Novak, T. P., Hoffman, D. L. & Yung, Y. F. (1997). Modeling the structure of the flow experience among web users. Marketing Science and the Internet Mini-Conference'de sunulan bildiri. Amerika Birleşik Devletleri: Vanderbilt Üniversitesi.
- Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The Psychology of Optimal Experience*. Amerika Birleşik Devletleri: Harper & Row Publisher.
- Csikszentmihalyi, M. (1997). *Finding Flow: The Psychology of Engagement With Everyday Life*. New York: Basic Books.
- Csikszentmihalyi, M. (2005). *Akış Mutluluk Bilimi*. (Çev. Semra Kunt Akbaş), HYB Yayıncılık: Ankara.
- Csikszentmihalyi, M. (2017). *Flow and The Foundations of Positive Psychology: The Collected Works of Mihaly Csikszentmihalyi*. New York: Springer.
- Çeşmeci, N. & Koçak, G. N. (2020). Akış durumu, algılanan değer ve destinasyon sadakati arasındaki ilişkilerin incelenmesi: Yürüyüş deneyimi örneği, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, 381-401.
- Demirel, M., Varol, F., Bozoğlu, M.S., Kaya, A. & Aksu, H.S. (2022). Rekreatif amaçlı tenis oynayan bireylerde akış deneyimi ve serbest zaman ilgilenimi. *International Journal of Tourism and Social Research*, 9, 54-66.

- Demirgüneş, B. K. & Avcılar, M. Y. (2017). Tüketicilerin mobil reklamları kabullenmeleri üzerinde reklam içeriği, reklamda algılanan değer ve akış deneyiminin etkisi: üniversite öğrencileri üzerine bir uygulama. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 72(4), 1219-1248.
- Di Cicco-Bloom, B. & Crabtree, B. F. (2006). The qualitative research interview. *Medical Education*, 40(4), 314-321.
- Erbaş, A. (2002). İslam Dışı Dinlerde Hac. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(5), 97-121.
- Duman, S., Yurtdaş, Ş. Ş. & Ordu, B. (2022). Sosyal yeterlik ve rekreasyonel katılım, akış deneyiminin belirleyicileri midir?. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 157-172.
- Emir, E. & Yıldız, K. (2023). Merak ve keşfetme ile durumsal içsel motivasyonun rekreasyonel akış deneyimini yordayıcı etkisi: Doğa sporcuları üzerine bir araştırma. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 6(3), 703-714.
- Fave, A. D., Bassi, M. & Massimini, F. (2003). Quality of experience and risk perception in high-altitude rock climbing. *Journal of Applied Sport Psychology*, 15(1), 82-98.
- Fine, G. (2003). Crafting authenticity: The validation of identity in self-taught Art. *Theory and Society*. 32, 153-180.
- Guiley, R. E. (2001). *The Encyclopedia of Saints*. New York/USA: Facts On File. Inc.
- Güzel, B., Karabacak, G. & İşçi, C. (2020). Turizm çalışanlarında iş doyum ve bütünleşme: Akış kuramı yaklaşımı, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 18(37), 445-470.
- Harman, Ö. F. (2004). Meryem. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 29, 236-242.
- Heitmann, S. (2011). *Authenticity in Tourism*. Research Themes for Tourism (45- 58). Editors Robinson, P., Heitmann, S. & Dieke, P. Wallingford: CABI Publishing.
- Hoffman, D. L. & Novak, T. P. (2009). Flow online: Lessons learned and future prospects. *Journal of Interactive Marketing*, 23, 23-34.
- Huang, X., Liu, C., Wei, Z. & Leung, X.Y. (2021). Howchildren experience virtual reality travel: A psychophysiological study based on flow theory. *Journal of Hospitality and Tourism Technology*, 12(4), 777-790.
- İşçi, C. & Güzel, B. (2019). Sırtçantalıların kaçış deneyimi: Akış kuramı yaklaşımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4), 1125-1147.
- Jones, C. D., Hollenhorst, S. J., Perna, F. & Selin, S. (2000). Validation of the flow theory in an on-site white-water kayaking setting. *Journal of Leisure Research*, 32(2), 247-261.
- Karaca, K.Ç. & Köroğlu, Ö. (2018). Restoran atmosferinin tekrar ziyaret niyetine etkisi: Akış deneyiminin aracılık rolü. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(15), 776-797.
- Karasakal, S. (2020). Akış Deneyiminin Memnuniyet Üzerine Etkisi: Tatil Deneyimi Üzerine İnceleme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 31(1), 63-73.
- Kaya, B., Metin, T. & Akoğlu Kozak, M. (2015). Kapalı rekreasyon tesislerinde kullanıcıların akış deneyimi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 12(2), 6-25.

- Kızılkaya, Y. (2013). *Erzurum İlinin İnanç Turizmi Potansiyeli*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Toplumsal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kim, H. & Jamal, T. (2013). Touristic quest for existential authenticity. *Annals of Tourism Research*, 34(1), 181-201.
- Küçük, M. A. (2013). Din-turizm ilişkisi çerçevesinde Yahudilikte, Hristiyanlıkta ve İslamiyet'te hac uygulamasına genel bakış. *Dini Araştırmalar*, 16(42), 101-128.
- Küçük, M. A & Arslan, E. (2017). *İkonografiden Bayrama Bir Ölüm Motifi: Meryem Ana'nın Uyuması/Koimesis*. 18. Ulusal Turizm Kongresi (Kültür Turizmi) 18-22 Ekim 2017 Mardin. 884-890.
- Küçük, M. A & Arslan, E. (2018). Ortodoks İkonalarında Bir Ölüm Motifi: Meryem Ana'nın Ölümü. *Mukaddime*, 9(1), 53-75.
- Liu, X., Zhang, L. & Chen, Q. (2022). The effects of tourism e-commerce live streaming features on consumer purchase intention: The mediating roles of flow experience and trust. *Frontiers in Psychology*, 13, 1-14.
- MacCannell, D. (1999). *The Tourist a New Theory of The Leisure Class*. California: University of California Press.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education. Revised and Expanded from Case Study Research in Education*. San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers.
- Metin, M. & Düşmezkalender, E. (2022). Dağ tırmanışı etkinliğinin akış deneyimi bağlamında değerlendirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 1-22.
- Mulhall, A. (2003). In the field: Notes on observation in qualitative research. *Journal of Advanced Nursing*, 41 (3), 306-313.
- Müceldili., B., Tatar., B. & Erdil., O. (2019). Çalışanlarda akış deneyimi oluşturulması: İş biliş envanteri ve içsel statünün önemi açısından bir inceleme. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11 (4), 2845-2855.
- Nakamura, J. & Csikszentmihalyi, M. (2005). *The Concept of Flow*, in *Handbook of Positive Psychology*, ed. C. R. Snyder & S. J. Lopez, Oxford University Press, 89-105.
- Noort, G. V, Voorveld, H. A. M. & Reijmersdal, E. A. V. (2012). Interactivity in brand web sites: Cognitive, affective, and behavioral responses explained by consumers' online flow experience. *Journal of Interactive Marketing*, 26, 223-234.
- Novak, T. P., Hoffman, D. L. & Yung, Y-F. (1997). Modeling the structure of the flow experience among web Users, *Marketing Science and the Internet Mini-Conference MIT*, 1-15.
- Nulty, P. M. (2004). Keynote presentation: Establishing the principles for sustainable rural tourism, rural tourism in europe: Experiences, development and perspectives. *World Tourism Organisation*. 24(25), 13-18.
- Nusair, K. & Parsa, H. G. (2011). Introducing flow theory to explain the interactive online shopping experience in a travel context. *International Journal of Hospitality & Tourism*, 12(1), 1-20.
- Özcan, M. U. (2021). Evolution of the work flow experience in the organization setting; The role of transformational leadership and perceived job uncertainty. *Journal of Behavior at Work*, 6(2), 76-88.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. SAGE Publications, inc.

- Pomfret, G. (2006). Mountaineering Adventure Tourists: A Conceptual Framework for Research. *Tourism Management*, 27, 113-123.
- Poria, Y., Butler, R. & Airey, D. (2003). Tourism, Religion and Religiosity: A Holy Mess. *Current Issues in Tourism*, 6(4), 340-363.
- Reisinger, Y. & Steiner, C. S. (2006). Reconceptualizing Object Authenticity. *Annals of Tourism Research*. 33(1), 65-86.
- Rickly-Boyd, J. M. (2012c). Lifestyle climbers: Towards existential authenticity. *Journal of Sport & Tourism*, 17(2), 85-104.
- Rickly-Boyd, J. M. (2013). Existential authenticity: Place matters. *Tourism Geographies*, 15(4), 680-686.
- Sedmak, G. & Mihalic, T. (2008). Authenticity in mature seaside resorts. *Annals of Tourism Research*. 35(4), 1007-1031.
- Seidman, I. (2006). *Interviewing as Qualitative Research: A Guide For Researchers in Education and The Social Sciences*, New York: Teachers College Press.
- Sharkey, U., Acton, T. & Kieran, C. (2012). Optimal Experiences in Online Shopping: The Influence of Flow. European Conference of Information Systems (ECIS), Barcelona Spain, 108.
- Sharpley, R. & Sundaram, P. (2005). Tourism: A sacred journey? The case of Ashram Tourism, India, *International Journal of Tourism Research*, 7, 161-171.
- Smith, A. L. (2011). *The Invisible Made Visible: A Pilgrim's View of Santa Maria Maggiore and Its Altarpiece*. Long Beach: California State University.
- Şahiner, T. (2012). *İnanç Turizmi Potansiyeli Ve Halkın İnanç Turizmine Bakışı Açısından Karaman*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TDK-Türk Dil Kurumu. (2018). [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts & arama=gts&guid=TDK.GT.S.5afc b811ba0d94.20365704](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT.S.5afc b811ba0d94.20365704) adresinden 24.04. 2022'de alınmıştır.
- Teddle, C. & Yu, F. (2007). Mixed methods sampling: A typology with examples. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), 77-100.
- Timothy, D. J. & Olsen, D. H. (2006). *Tourism, Religion and Spiritual Journeys*. Routledge.
- Tsaur, S. H., Yen, C. H. & Hsiao, S. L. (2013). Transcendent experience, flow and happiness for mountain climbers. *International Journal of Tourism Research*, 15(4), 360-374.
- Türkoğlu, S. (1999). *Efes'in Öyküsü*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Wang, N. (1999). Rethinking authenticity in tourism experience. *Annals of Tourism Research*, 26(2), 349-370.
- Wu, C. H. J. & Liang, R. Da. (2011). The relationship between white-water rafting experience formation and customer reaction: A flow theory perspective. *Tourism Management*, 32(2), 317-325.
- Yang, C., Yan, S., Wang, J. & Xue, Y. (2022). Flow experiences and virtual tourism: The role of technological acceptance and technological readiness. *Sustainability*, 14, 1-17.

- Yeşiltaş, M. D. & Andiç, S. (2021). Mükemmeliyetçiliğin iş akış deneyimi üzerindeki etkisi: Proaktif kişilik ve yaygın kaygı bozukluğu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Nesne*, 9(20), 335-351.
- Yeşiltaş, M. D. & Ekici, E. (2017). İş akış deneyiminin kişilik özellikleri ve iş stresi ile ilişkisi: Akademik personel üzerine bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(1), 1-11.
- Yetim, G., Hastürk, G. & Argan, M. (2020). Retro temelli Ramazan Etkinlikleri: Nostalji eğilimi, akış deneyimi, etkinlik tatmini, boş zaman tatmini, yaşam tatmini ve mutluluk arasındaki ilişki. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 781-791.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Zhang, Q., Liu, X., Li, Z. & Tan, Z. (2021). Multi-experiences in the art performance tourism: Integrating experience economy model with flow theory. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 38(5), 491-510.
- Zhou, T. (2013). The effect of flow experience on user adoption of mobile tv, *Behaviour & Information Technology*, 32(3), 263-272.

Can Flow Experience and Existential Authenticity Experience Be Experienced in Religious Tourism? A Research on Attending the Pilgrimage at the House of Virgin

Selma MEYDAN UYGUR

Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Tourism, Ankara /Türkiye

Havva ÇIVGIN

Dokuz Eylul University, Institute of Social Sciences, Izmir/Türkiye

Flow experience is defined that state is which a person focuses intensely on the action he is doing and isolates himself from everything other than the action he is performing at that time (Csikszentmihalyi, 1990), the state in which the person completely immerses himself in an activity and enjoys it intensely (Bakker, 2008) and the as loss of self-consciousness (Demirgüneş & Avcılar, 2017).

Flow is an individual state experienced in various situations such as doing sports, reading a book or watching a movie (Noort et al., 2012), and therefore researchers think that flow is something intuitive and experiential (Hoffman & Novak, 2009). Flow experience can be experienced not only in sports, arts and leisure activities, but also while at work (Csikszentmihalyi, 1997). Regardless of the activity, individuals state that when they experience flow, they have more positive emotions than at other times (Csikszentmihalyi, 2005).

Existential authenticity, a concept closely related to the flow experience, is based on action and expresses the state of the individual feeling free and finding himself. In this sense, this experience, which resembles the flow experience, involves integration with the action in question, time losing its importance, and a state of ecstasy. In line with this mood, it is possible to say that the participants in the pilgrimage are ecstatic, do not understand how time passes, and cannot describe their feelings during the activities carried out due to the importance they attach to worship.

A different view of existential authenticity is that existential authenticity can be considered geographically, place-based (Rickly-Boyd, 2013). For example, Christian pilgrims going to a holy place with religious motives, visiting this place and performing actions in this holy place are evaluated within the scope of existential authenticity. Here, the pilgrimage activity emphasizes the action taken collectively in a certain place. For example, Muslims can experience existential authenticity in San Francisco; However, this situation cannot be compared to the emotions experienced by Muslims during their pilgrimage experience in Mecca; because the holy place of Muslims is Mecca (Belhassen et al., 2008). Similarly, the Texas Renaissance Festival has a carnival atmosphere, costumes are worn, people can behave spontaneously, unlike daily life, and participants can reveal their own selves (Kim & Jamal, 2013). Climbing the mountain can also be considered within the scope of existential authenticity. They go camping as a group and spend time in nature for a certain period of time (Rickly-Boyd, 2012c). The examples given above are evaluated within the scope of existential authenticity; Rickly-Boyd (2013) gave a different perspective to existential authenticity by saying that these examples were considered place-based (geographically).

During the pilgrimage carried out within the scope of religious tourism, individuals become unconscious or cannot fully express their emotions. Pilgrimage corresponding to the sentence that “It cannot be explained, it must be experienced.” it was deemed appropriate to examine it within the scope of existential authenticity. It is thought that individuals' states of flow and ecstasy during the pilgrimage are a very suitable activity to examine the experience of

flow and existential authenticity. Based on this the aim of this research is to understand the flow experience and existential authenticity experiences of Christians who went to the House of Virgin Mary and became pilgrims. To increase validity in the study, qualitative research methods such as interview, observation and document analysis were used. For this purpose, detailed telephone interviews were conducted with 5 Christian pilgrims. In addition, on August 15 the Assumption Day of the Virgin Mary, which is a holy day for Christians, all visitors who came to the House of Virgin Mary for pilgrimage were observed throughout the day. For document analysis, these variables were examined in detail. Based on the interview results in the current study, the fact that the perception of time loses its importance during the ritual for the majority of the participants (P1, P3, P4, P5) shows that they experience flow and existential authenticity together. The fact that the majority of the participants (K1, K3, K5) focused intensely on the ritual, became enraptured, or isolated themselves from everything and got into the flow proves that they experienced flow and existential authenticity together. Based on the observation results in the current study, the fact that most visitors are overwhelmed with emotions and accompany prayers shows that they experience these two experiences together. Based on the results of the document analysis in the current research, it is concluded that the experience of flow and existential authenticity have very similar characteristics and are intertwined. In the current research, as a result of interviews, observations and document analysis, it has been revealed that flow and existential authenticity can be experienced in religious tourism.

Ek 1. Etik Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 01.03.2024-252907

**T.C.
ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
Etik Komisyonu**

Sayı : E-11054618-302.08.01-252907

Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

**Sayın Prof. Dr. Selma MEYDAN UYGUR
Turizm İşletmeciliği Bölüm Başkanlığı - Öğretim Üyesi**

Araştırmacı Havva ÇIVGIN'ın "**Akış Deneyimi ve Varoluşsal Otantiklik Deneyimi İnanç Turizminde Deneyimlenebilir mi? Meryem Ana Evi'nde Hac İbadetine Katılanlara Yönelik Bir Araştırma**" başlıklı araştırma öneriniz Komisyonumuzun 28.02.2024 tarih ve 02 sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş; karara ilişkin katılım listesi ve onaylanan çalışmalar ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Araştırma Kod No:2024/83

**Prof. Dr. Kürşat GÖKTÜRK
Komisyon Başkanı**

Ek:

- 1- Katılımcı Listesi
- 2- Onaylı Çalışma

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSV8JH670R Pin Kodu :44682

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5574&eD=BSP8JH6MNN&eS=252907>

Adres: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Yücepe Mahallesi 85. Cadde No 8 06570 Çankaya /

Ankara

Telefon: +90 (312) 231 73 60

Kep Adresi: hacibayramveli@hs01.kep.tr

Bilgi için: Saliha GEMALMAZ
Unvan: Genel Evrak Sorumlusu

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.